

VOORWOORD

Al is 2019 alweer een eind op weg, toch mogen we met veel plezier en tevredenheid terugkijken op een mooi archeologisch jaar.

Met onze kleine groep hebben we mooie resultaten bereikt waarover u in de pers ook het een en ander hebt kunnen lezen.

Door contacten met het Beursplein, eind vorig jaar, heeft Heleen Schaapman zich ingezet om een mooie lay-out te maken voor onze nieuwsbrief die nu voor u ligt.

Het rapport van de archeologische waarnemingen in Zwartsluis is gereed en inmiddels aan alle betrokkenen gezonden. Het vondstmateriaal is, voor zover mogelijk, geconserveerd en wordt aangeboden aan het centrale depot voor archeologie in Deventer.

Dankzij onze sponsors konden we veel van onze wensen realiseren. Ook wordt onze website veel bezocht en komen hier vragen en vondstmeldingen binnen. Deze laatste worden doorgestuurd naar de betreffende instanties waardoor alle gegevens uiteindelijk op een centrale plek terechtkomen.

Plannen zijn er ook voor dit jaar volop aanwezig, hiervoor hebben we inmiddels contact gezocht met verenigingen uit Genemuiden en Vollenhove. We kunnen dan kennis en kunde samen delen. Uiteindelijk gaat het om de archeologie en het verhaal hierachter. Veel vondsten zijn immers te herleiden naar onze eigen voorouders.

Overblijfselen die kunnen vertellen hoe zij gewoond en geleefd hebben.

In deze nieuwsbrief:

Bezoek archeologische dienst Zwolle

- 1 **VOORWOORD**
- ONZE WERKZAAMHEDEN:**
 - 2 In de werkruimte
 - 3 In het veld
 - 4 In de planning
- 5 **WAAR KWAM JE ONS TEGEN?**
- 7 **IN DE PLANNING**
- 6 **AGENDA**
- 7 **NIEUW OP DE WEBSITE**
- 8 **ONZE SPONSOREN**
- 8 **COLOFON**

SCHENKING ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN UIT VOLLENHOVE

Zo af en toe komen er onverwachte dingen op je pad, zoals het verzoek van Ben van Rosmalen, om op 21 november j.l. aanwezig te willen zijn in het Stedsmuseum te Vollenhove bij de overdracht van in Vollenhove gevonden scherven.

De scherven komen uit de nalatenschap van amateurarcheoloog Egbert Helderma en zijn in de jaren 50, 60 en 70 van de vorige eeuw gevonden op verschillende locaties in Vollenhove. Hoewel het op zich geen spectaculaire vondsten zijn, geeft het toch een indicatie van het aardewerk dat in Vollenhove in de middeleeuwen voorkwam.

Met name ook de scherven gevonden bij het voormalig kasteel Toutenburg zijn interessant omdat van het kasteel weinig bewaard is gebleven.

Als SAWZ gaan we aan de slag om de op zich redelijk goed beschreven collectie te inventariseren en te documenteren. Over de bevindingen zullen we te zijner tijd nader verslag doen.

Maar wie is nu Egbert Helderma en hoe komt deze Zaankanter in Vollenhove terecht? Het antwoord is simpel; hij kwam logeren bij zijn familie in Vollenhove en zoals een goed archeoloog betaamt, richtte hij ook hier zijn blik naar beneden. Als amateurarcheoloog heeft Mr. E.J. Helderma in de loop der jaren belangrijke archeologische vondsten gedaan die voor de Zaanstreek de woongeschiedenis terugbracht tot de Romeinse tijd.

Voor zijn verdiensten heeft hij in 2009 de bronzen legpenning van het AWN Hoofdbestuur ontvangen en werd hij in 2011 benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau.

Overhandiging van de vondsten

fles

GRACHTVONDST

Door toedoen van Gerrit Snijder hebben we een mooie grachtvondst kunnen verwerven, namelijk een gave steengoed (olie)kruik.

Het is een zogenaamde “4 worp” kruik met een inhoud van 13 liter, die in de jaren 50 van de vorige eeuw in de Prinsengracht is gevonden.

De kruik is 44 cm. hoog. Bijzonder is dat een soortgelijke kruiken zijn gevonden tijdens een opgraving van een scheepswrak de Lutina.

Dit schip, een Hasselter Aak/Overijsselse Praam, was op weg naar Zwartsluis en is in 1888 vergaan op de Zuiderzee.

Nog is te ruiken dat de kruik is gebruikt voor opslag van neerhoudende vloeistoffen.

SCHEEPSBOUW MUSEUM

Afgelopen jaar hebben we ons sterk gemaakt voor het oprichten van een scheepsbouw museum. Nu de laatste scheepswerf Bodewes Hasselt heeft verlaten, is hiermee een einde gekomen aan een lange scheepsbouw traditie.

Deze ontwikkeling, die aan het einde van de middeleeuwen begon, resulteerde in een type schip wat we nu nog steeds kennen als: “De Hasselter Aak”.

Maar niet alleen de scheepsbouw, ook aan andere historisch interessante collecties of archieven kunnen hierdoor beschikbaar komen voor educatie en/of belangstellenden.

Te denken valt aan de gegevens van in Hasselt (en omgeving) gebouwde schepen, de ontwikkeling van de scheepsbouw, de baggerbedrijven Boltje en Prins van Wijngaarden, aanverwante leveranciers, de Hanze, de baggervondsten uit de grachten en Hasselt als vestingstad, noem zo maar op.

De hiervoor zeer geschikt pand is toevallig eigendom van de gemeente en staat op de nominatie om verkocht te worden.

Ondanks veel interesse van de kant van burgermeester en wethouders en enkele raadsleden, wordt het pand hiervoor helaas niet beschikbaar gesteld.

Een gemiste kans vinden wij voor de historie van Zwartewaterland, de mogelijkheden voor educatie en het bevorderen van het toerisme.

BEERPUT RIDDERSTRAAT 8, HASSELT

Op 14 november kreeg onze werkgroep een verzoek van de gemeente om de stadsarcheoloog Michael Klomp te assisteren bij het onderzoek naar een gevonden beerput. Deze beerput werd aangetroffen bij de reconstructie van de tuin achter het pand Ridderstraat 8.

Het pand staat op de lijst van Rijksmonumenten en kent een lange geschiedenis. Gezien de grootte van de put leek een onderzoek veelbelovend, echter was de put in het verleden, zoals vaker gebeurde, al enige keren leeggehaald. De aanwezige minigraver werd dankbaar gebruikt om de beer bovengronds te halen waarna onze werkgroep geholpen heeft de beer te onderzoeken op vondstmateriaal.

Het bijzondere van deze beerput was dat deze is opgebouwd van schuin rechtopstaande dakpannen. Een beerput van gestapelde dakpannen komt vaker voor, maar dan zijn ze liggend aangebracht. De goot naar het "secreet" (houten toilet) in de tuin naar de put was nog aanwezig.

Beerput met schuin rechtopstaande dakpannen

Enkele bijzondere vondsten waren een restant van een lakzegel, een vermoedelijk houten maatstok en een houten wiel van een kinderwagen of poppenwagen. Daarnaast leerfragmenten, glas, pijpenpoppen en scherven aardewerk.

Schoonmaken van de vondsten

Onze werkgroep heeft op verzoek van de stadsarcheoloog het glas- en het schervenmateriaal meegenomen om schoon te maken in onze werkruimte. Hierbij is een eerste sortering gemaakt van bijpassend materiaal. Het leer werd voor conservering naar Zwolle gebracht en de houtresten naar Restaura Heerlen, een gespecialiseerd bedrijf voor het restaureren en conserveren van archeologisch materiaal. De eigenaresse van het pand Ridderstraat 8 was ook erg geïnteresseerd in hetgeen gevonden was en heeft meegeholpen bij het schoonmaken van de vondsten. Over de datering valt nog weinig te zeggen, dit wordt momenteel onderzocht bij de archeologische dienst te Zwolle.

BIJZONDERE VONDST | OEGSTGEESTER DAKPAN

Begin januari kwam onze veldwerker Gerrit Snijder met een vondst van een bijzondere dakpan, gevonden bij het Van Royerplein. Het was een zgn. Oegstgeester dakpan.

De Oegstgeester dakpan, of ook wel "Jossonpan" genoemd, is een soort platte dakpan die weinig voorkomt in Nederland. De pan met afmetingen van 28 x 40 cm. weegt ca. 2 kg.

De naam komt van de plaats waar deze gemaakt werd: het Zuid-Hollandse Oegstgeest. Maar later ook in Alphen aan de Rijn. De pannen zijn blauw/zwart van kleur en vrij zeldzaam in gebruik.

Oegstgeesterdakpannen

De vorm is afgeleid van een beverstaart, waarbij de groeven in de dakpannen het water naar beneden geleiden. Tevens dienen deze groeven om de dakpannen in elkaar te laten grijpen. Ze konden verticaal maar ook diagonaal worden gelegd. Het procedé was ook bijzonder, de pannen werden namelijk met olie, was en teer gekookt.

De dakpannen werden oorspronkelijk vanaf het midden van de 19e eeuw bij twee fabrieken gebakken: Josson pannenbakkerij, officieel De Nijverheid, en de 'Van Sillevoldt' bakkerij. Beiden in Oegstgeest. In de Tweede Wereldoorlog werden de fabrieken van De Nijverheid afgebroken. Het productieproces van beide pannenfabrieken was toen al ten einde.

Bronnen:

-Wikipedia

-Vereniging Oud Oegstgeest

KINDERSPELEN OP TEGELTJES

Tijdens het aanleggen van de waterleiding in het plantsoen van het Van Royerplein zijn veel tegelfragmenten gevonden met afbeeldingen van kinderspelen. Uit de fragmenten konden veel kinderspelen worden gedetermineerd.

Op de vroegste kinderspelen komen alleen jongens voor. Het is soms moeilijk te zien omdat jongens in die tijd vaak tot een bepaalde leeftijd rokken droegen.

Veel kinderspelen zijn nog lang in gebruik geweest, denk maar eens aan tolleren, touwtjespringen, vliegeren en knikkeren. Dit zie je nu bijna nergens meer.

Ook worden wel eens afbeeldingen gevonden van spelletjes die we nu niet meer (her)kennen. Zo was leertje trekken zo'n "leuke" bezigheid. Met een nat stukje leer aan een touwtje werden straatkeien uit de weg getrokken. Dit was regelmatig een plaag met name door de slecht verlichte straten. Kinderen speelden vroeger vaak met materialen die in hun naaste omgeving te vinden waren. Zo leverde de slager een varkensblaas voor het voetballen, ook voor bikkels en koten was hij de leverancier. En zo leverde de kuiper de hoepels. De afbeeldingen werden overgenomen van bestaande kinderprenten.

BURGERINITIATIEF RESTAURATIE EN CONSERVATIE VESTINGMUUR GRINTWAL

In het voorjaar van 2018 heeft onze werkgroep een plan ingediend voor restauratie van het restant van de vestingmuur aan de Grintwal. Dit plan is besproken met de gemeente en werd warm onthaald.

Als vervolg hierop is op 15 november j.l. een overleg geweest met een aantal betrokkenen om aan dit plan uitvoering te geven. Zo waren aanwezig: André Troost en Fré Schrik (Stichting Menno van Coehoorn) Michael Klomp (stadsarcheoloog en adviseur van de gemeente) Henk Dekker (cultuurambtenaar) Jan Holthuis, (lid van de Monumentencommissie) en SAWZ voorzitter John Helaas was Cor van Kooten (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) wegens ziekte afwezig.

Na een korte presentatie van John, waarbij het belang van de vestingwerken langs het Zwarte Water werd aangetoond, en het restaureren en conserveren van het muurrestant aan de Grintwal in het bijzonder, werd het plan besproken. Allen waren het erover eens dat het verval aan de Grintwal zo snel mogelijk aangepakt moest worden. Op voorstel van Michael Klomp werd besloten om een inventarisatie te maken van de gehele vestingwerken langs het Zwarte Water, de nog aanwezige restanten, boven- en ondergronds, resultaten van archeologisch onderzoek in het verleden en foto- en archiefmateriaal. Hiervoor gaat de SAWZ een plan ontwikkelen en aanbieden aan de gemeente. Dit zou een onderdeel kunnen worden van het verhaal van de Hanzesteden in Overijssel. Hiervoor heeft de provincie de komende jaren een subsidie ter beschikking gesteld.

De komende maanden zal de SAWZ dit plan verder uitwerken, waarvoor Jan Holthuis is gevraagd om een bijdrage te leveren vanwege zijn expertise van de vestingwerken van Hasselt.

Na het overleg heeft John Assink de heren van de Stichting Menno van Coehoorn meegenomen langs de bestaande vestingwerken en de restanten die nog (ondergronds) aanwezig zijn. Beide heren waren erg enthousiast en onder de indruk van wat Hasselt op dit gebied te bieden heeft. Allen die een bijdrage kunnen leveren aan dit burgerinitiatief, zijn van harte welkom en kunnen contact opnemen met de SAWZ.

Wordt vervolgd.

BEURSPLEIN

Veel bedrijven voelen zich maatschappelijk betrokken en willen dit graag kenbaar maken. Wij als werkgroep hebben regelmatig behoefte aan steun van een bedrijf, vaak in materiële zin. Gemeente Zwartewaterland heeft op een laagdrempelige manier dit samengebracht.

Voor ons was dit een mooie gelegenheid om onze werkgroep nog meer voeten en handen te geven. In de zin van optimalisering van deze nieuwsbrief en het kopiëren van deze nieuwsbrief zodat deze op een fysieke manier verdeeld kan worden bij diverse instanties.

Wij zijn op deze manier in contact gekomen met Heleen Schaapman van Graphic studio "Mooi" en met Cycloon, deze gaan voor ons de nieuwsbrief kopiëren. Ook hebben we contact gelegd met Marnix van Present It deze kan ons ondersteuning bieden met het maken van een goede power-point presentatie om op scholen of straks, als er een mooie goeie ruimte is voor het publiek te kunnen presenteren.

*Presentatie Beursplein, met op de voorgrond Anneke
© DKN/HS*

BEZOEK ARCHEOLOGISCHE DIENST IN ZWOLLE

De schoongemaakte artefacten van de beerput aan de Ridderstraat hebben wij naar de stadsarcheoloog Michael Klomp gebracht in Zwolle.

Hierbij werd onze werkgroep uitgenodigd om mee te helpen de vondsten te restaureren. Michael gaf ons een rondleiding in de diverse ruimtes waar de archeologen bezig zijn. Met bijvoorbeeld het fotograferen en het tekenen, maar ook het restaureren van het glas. Op de foto ziet u een gewezen doek, dat vermoedelijk te maken heeft met een scheepslading of iets dergelijks. Deze is gevonden in Kampen

OFFICIËLE OPENING VAN HET JUSTITIE BASTION

Na weken van bikken en hakken was het eindelijk zover. Door middel van het plaatsen van de steen met de pootafdruk werd de muur aan het Justitie Bastion officieel geopend.

Ook hebben we een tijdscapsule geplaatst. Een leuke gadget als de muur opnieuw. Hopelijk een paar eeuwen verder, misschien weer wordt gerestaureerd.

Gerrit en John die vele uren hebben gestoken in het bikken en hakken, kregen van wethouder Coster de eer, om de steen en de tijdscapsule in de muur te plaatsen.

Onder grote belangstelling plaatst John de steen

Wethouder Coster aan het woord

BIJENKOMST CULTUUREDUCATIE / ERFGOEDEDUCATIE

Al enige jaren geven diverse organisaties, samen met de gemeente en met stichting het Oversticht lessen over cultuur aan alle groepen van het basisonderwijs.

De gemeente heeft in de Veldschuur een bijeenkomst georganiseerd om uitleg te geven op welke wijze wij als stichting hierbij invulling kunnen geven.

Onze werkgroep gaat ondersteuning geven op het thema "verlichting".

Tegenwoordig druk je een knopje in en de lamp brand. Maar hoe ging dit toen er nog geen stroom was?

Welke middelen gebruikten ze toen.

De werkgroep wil aan de jongste basisschool kinderen dit op een leuke en leerzame manier gaan uitleggen.

ONZE STICHTING WORDT GESPONSORD DOOR:

COLOFON

Deze nieuwsbrief is samengesteld door Stichting Archeologische Werkgroep Zwartewaterland

UITGAVE twee keer per jaar

BEZOEKADRES

Burg. Malcorpslaan 91-99, 8061 AG Hasselt

SECRETARIAAT

Kalkovenwegje 11, 8061 CZ Hasselt
KvK-nummer 69345473

www.archeologiezwartewaterland.nl
archeologiezwartewaterland@hotmail.com